

mental models, stereotyped behavioral reactions and decisions (in particular, those ones that appeared in the USSR). It is said that the main part in the process of training managers, in particular in service sector, must be provided by active methods of teaching together with traditional ones. The authors give the important argument for active methods of teaching usage that based on their ability of reflection as internal mechanism of professional thinking development and taking decisions skills. They consider certain active methods of teaching, in particular case studies, trainings.

Key words: manager in service sector, manager in education, professional training, professional characteristics of manager, active methods of teaching.

УДК 37.015

Одайник С. Ф.*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано міжнародний досвід розв'язання проблеми управління якістю освіти, сучасні функції освіти, визначено сутність поняття «якість освіти». З'ясовано, що національні системи оцінювання якості освіти істотно відрізняються не тільки за цілями і завданнями, критеріями і процедурами, але й за багатьма іншим параметрами, зокрема залучення до цього процесу державних і суспільних та професійних органів і установ.

Доведено, що Європа сприймає якість освіти як об'єкт суспільного єднання й консолідації національних освітніх систем. Акцентовано увагу на тому, що якість освіти є основним пріоритетом державної політики України та передумовою національної безпеки держави.

Ключові слова: управління, якість освіти, стандарти, стратегія.

Головним пріоритетом розвитку національної системи освіти є курс на перетворення її на ґрунтовну та якісну галузь. Сьогодні вважається важливим наблизити українську освіту до міжнародних стандартів, збагатити її дієвими теоретичними і практичними розробками, оптимізувати структуру, забезпечити високоякісними кадрами.

Актуальність означеного питання зумовлюється низкою досліджень, проведених такими впливовими міжнародними організаціями, як Рада Європи, Міжнародний департамент стандартів, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Організація Об'єднаних націй (ООН), Європейська комісія тощо. Так, програмою «Цілі розвитку тисячоліття» (Саміт ООН 2000 року) визначено основні пріоритети людства, серед яких – доступ до освіти для всіх як запорука добробуту народів і націй. На її виконання Урядом України проголошено курс на досягнення найвищих стандартів якості вітчизняної освіти як стратегії суспільно-економічного розвитку держави [1]. Реалізація стратегічних цілей передбачає активне використання європейського та міжнародного досвіду.

Метою статті є здійснення аналізу міжнародного досвіду щодо розв'язання проблеми управління якістю освіти та визначення сутності поняття «якість освіти».

Увага з боку міжнародних організацій до проблем становлення й розвитку освітніх систем має вагоме значення. Щороку ЮНЕСКО констатує зменшення неписьменного населення на планеті, збільшення кількості людей, охоплених навчанням, підвищення рівня якості освіти як визначальних чинників розвитку суспільства, а також таких, що дають змогу людині брати участь у житті суспільства.

Аналіз літератури засвідчив, що починаючи з 80-х років ХХ століття, дані моніторингових досліджень у галузі освіти ОЕСР використовує з позицій ефективності отриманих результатів, що можна віднести до системи освітніх індикаторів [3]. Така порівняльна база даних сприяє формуванню загальної картини якості освіти,

*© Одайник С. Ф.

що дає змогу фахівцям не лише досліджувати сильні й слабкі аспекти освітнього процесу, а й спрямовувати роботу урядів різних країн на визначення державних освітніх стандартів.

На початку 90-х років Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила Резолюцію [7], де зазначено про необхідність доступу населення до незалежного оцінювання навчальних курсів та якості роботи навчальних закладів. За результатами дослідження, що провела Парламентська асамблея Ради Європи, було встановлено, що національні системи оцінювання якості освіти істотно розрізняються не тільки за цілями і завданнями, критеріями і процедурами, але й багатьма іншими параметрами, зокрема залучення до цього процесу урядових (державних) і суспільних та професійних органів і установ. Так, у Сполучених Штатах Америки в оцінюванні якості освіти основна роль відведена самим університетам. Більшість із них мають власні центри оцінювання, а також незалежні оцінювальні організації.

Головними цілями структур, що проводять оцінювання якості вищої освіти, є:

- забезпечення якості вищої освіти в різних контекстах – економічному, соціальному й культурному;
- надання підтримки вищим навчальним закладам у застосуванні заходів поліпшення якості викладання предметних галузей;
- стимулювання взаємного обміну інформацією з питань забезпечення якості освіти [3].

З позицій сутності поняття «оцінювання освіти», визначеного С. Бібі як систематичне збирання і тлумачення фактів, за яким іде наступний етап – судження про їх цінність і відповідне планування подальших дій [9], основними інструментами управління якістю освіти в США є оцінювання, акредитація, аудит і ранжирування. Таким чином, оцінювання дає змогу формувати судження про цінність освіти на основі фактів, отриманих через вимірювання ознак, рис, явищ, а результати пов'язуються з метою та цінностями. Про те, що цей вид оцінювання підтримується як з боку освітян, так і споживачів освітніх послуг, свідчить низка наукових журналів, присвячених саме цій проблематиці.

У Німеччині тривалий час головна роль у забезпеченні якості підготовки відводилася внутрішній складовій, що у свою чергу ґрунтувалася на компетентності й відповідальності педагогічного колективу, керівників навчальних закладів і підсистем управління. Проте вважаючи, що означених способів контролю було недостатньо, 1995 року вводиться система зовнішнього оцінювання якості – самоатестація навчальних закладів і зовнішнє оцінювання. Така процедура вважалася найбільш об'єктивною й економічно найменш витратною. Зокрема, акредитація навчальних закладів на федеральному рівні була відсутня, унаслідок чого акредитація державних вишів стала здійснюватися автоматично, а недержавних – міністерством освіти кожної землі відповідно до власного регіонального законодавства про акредитацію. Уведення нових кваліфікацій бакалавра й магістра («майстра») у зв'язку з участю Німеччини в Болонському процесі слугувало додатковим стимулом для поширення інституту акредитації на федеральний рівень. З цією метою було створено Національну акредитаційну раду, завданнями якої визначаються:

- координація процедур оцінювання освітніх програм;
- акредитація регіональних і міжрегіональних агентств, уповноважених проводити оцінювання;
- забезпечення об'єктивності й прозорості правил оцінювання.

Такий підхід сприяє більш об'єктивному та незаангажованому оцінюванню результатів діяльності вищих навчальних закладів.

У Польщі діє Центральна екзаменаційна комісія (ЦЕК) та її підрозділи – окружні екзаменаційні комісії – структури, аналогічні Українському центру оцінювання якості

освіти і регіональним центрам оцінювання якості освіти. Завданнями Центральної екзаменаційної комісії є:

- опрацювати із зацікавленими міністрами, вищими школами, науково-дослідними установами, організаціями роботодавців та профспілками пропозиції щодо стандартів вимог, які є підставою проведення всіх іспитів;
- розробляти питання, завдання, тести та відбрати матеріали для проведення іспитів;
- аналізувати результати іспитів, складати щорічні звіти міністру освіти про рівень досягнень учнів на відповідних етапах навчання;
- створювати та поширювати програми підвищення кваліфікації вчителів у галузі педагогічної діагностики та оцінювання;
- сприяти науковим дослідженням та інноваціям у галузі оцінювання;
- координувати роботу комісій, наглядати за їх діяльністю [2].

Отже, частковий аналіз європейської практики оцінювання якості освіти дає змогу констатувати, що Європа сприймає якість освіти як об'єкт суспільного єднання й консолідації національних освітніх систем. Зокрема найпоширенішими в європейському просторі є такі моделі управління якістю освіти:

- «оцінювання предмета» – акцентується на якості певного предмета, як правило, за всіма програмами, де цей предмет викладається;
- «оцінювання програми» – фокусується на діяльності в межах навчальної програми;
- «оцінювання навчального закладу» – вивчається якість роботи освітньої установи: організація, фінансові питання, управління, матеріально-технічна база, а також викладацька й дослідницька робота.

Додержання міжнародних норм передбачено вимогами законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту, а якість освіти є основним пріоритетом державної політики та передумовою національної безпеки держави. Так, у Національній доктрині розвитку освіти [4] зазначено, що освіта – стратегічний ресурс поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки передбачено реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься:

- принцип пріоритетності людини;
- створення й забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей;
- створення навчальних закладів різних типів і форм власності;
- розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті;
- підвищення якості освіти на інноваційній основі;
- забезпечення проведення національного моніторингу системи освіти;
- створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти [5].

Звідси освіта як соціально-культурна система має реалізувати такі головні функції:

- підвищення рівня освіченості, виховання і розвитку особистості;
- соціальне успадкування і трансляція культури;
- урахування інтересів суспільства і конкретної людини в особистісно орієнтованій освіті;
- пріоритет загальнолюдських цінностей, життя і здоров'я людини;
- утвердження національної ідеї, вісью якої є всезагальне визнання української державності, культурне й духовне відродження українського народу;
- виховання громадянськості, любові до Батьківщини, рідного краю.

Отже, якість освіти постає як складна категорія, що має цивілізаційний, соціально-системний, національно-регіональний вимір, характеризує освітньо-педагогічне, культурне, особистісне спрямування. Стрижень нової якості освіти – розвивальна,

культурологічна домінанта, виховання особистості, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку, уміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни. Таке розуміння якості освіти відповідає світовим тенденціям, має глобалізаційний характер. Адже досвід ХХ століття свідчить про неможливість подолання кризи цивілізації лише через зміни в соціально-економічних відносинах і політичних системах.

Для того щоб стати повноцінним учасником глобальної політики, економіки й культури, державі слід підтримувати та розвивати людський потенціал як визначний та ефективний чинник розвитку будь-якої країни. Тому нині освіта розглядається і як стратегічний пріоритет будь-якої державної політики, проблема формування якої потребує особливої уваги. Для дійсно прогресивної трансформації суспільних відносин потрібні докорінні зміни у свідомості та поведінці самої людини.

Викладене вище активізує пошук ефективної вітчизняної моделі управління якістю освіти, зумовлює розроблення її національного та регіонального контексту з урахуванням європейського і світового досвіду. Саме на це будуть спрямовані наші подальші наукові розвідки.

Література:

1. Алексеев В. Стандарт ISO 9001 Реализовать легко / В. Алексеев // Методы менеджмента качества. – 2005. – № 2. – С. 52-53.
2. Гриневич Л. М. Тенденції децентралізації управління базовою освітою в сучасній Польщі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. М. Гриневич. – К., 2005. – 26 с.
3. Кравченко В. В. Організація системи державного управління шкільною освітою США / В. В. Кравченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 2 (26). – С. 168-176.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4-х ч. – Х. : Основа, 2004. – Ч. 1. – 144 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. №896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття») [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF/page>
7. Про порівняльну оцінку освіти. Рада Європи. Рекомендація 1137 (1990) // Бюлетень Бюро інформації Ради Європи в Україні. – 2002. – 144 с.
8. Співробітництво ЄС та України в галузі освіти – історія успіху [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/10375-spivrobitnistvo-es-ta-ukrajini-v-galuzi-osviti-istoriya-uspikhu>. – Назва з екрана.
9. Beeby C. E. The meaning of evaluation. In *Surrent Issues in Education* / C. E. Beeby. – № 4: Evaluation – Wellington: Department of Education, 1977.

Одайник С. Ф.

УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ

В статье проанализирован европейский и международный опыт решения проблемы управления качеством образования, определены сущность понятия «качество образования», современные функции образования. Установлено, что национальные системы оценки качества образования существенно различаются не только целями и задачами, критериями и процедурами, но и многими другими параметрами, в том числе степенью вовлеченности в этот процесс правительственных (государственных) и общественных, и профессиональных органов и учреждений.

Доказано, что Европа воспринимает качество образования как объект общественного единения и консолидации национальных образовательных систем. Акцентировано внимание на том, что качество образования является основным приоритетом государственной политики Украины и предпосылкой национальной безопасности государства.

Ключевые слова: управление, качество образования, стандарты, стратегия.

Odainyk S. F.

QUALITY OF EDUCATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE

The article analyzes the European and international experience of solving problems of quality management education, defined the essence of the concept «quality of education», defined the modern functions of education.

The study found that the national estimating system of the quality of education differs considerably, not only for goals and objectives, criteria and procedures, but also many other parameters, including the degree of involvement in the process of government and public and professional bodies and institutions.

It is proved that Europe perceives the quality of education as an object of social unity and consolidation of national educational systems; the quality of education is a complex category that has civilization, social-system, national and regional dimension, characterizes the educational and pedagogical, cultural and personal direction.

It is noted that the core of a new quality of education is a developmental, cultural dominant of education of a personality that is able to self-education and self-development, to use the acquired knowledge and skills for creative problem solving, critical thinking, process a variety of information, seeking to improve own life and life of the country.

It is accented that the quality of education is a major policy priority and a prerequisite for Ukraine's national security.

Key words: management, quality of education, standards, strategy.